

KÖVETHETŐ-E A KELET-ÁZSIAI OKTATÁSI MODELL? CAN BE FOLLOW THE EASTERN-ASIA EDUCATION MODEL?

Lázár Edit ^{1*}

¹ Módszertani Tanszéki Osztály, Pénzügyi és Számviteli Kar, Budapesti Gazdasági Egyetem, Magyarország

Kulcsszavak:

Japán oktatási rendszer,
Magyar oktatási rendszer,
Matematika oktatás,
Magyar japán módszerek
összehasonlítása

Keywords:

Japanese education system,
Hungarian education system,
Maths teaching,
Comparison of Hungarian
Japanese methods

Cikktörténet:

Beérkezett 2018. augusztus 01.
Átdolgozva 2018. szeptember 04.
Elfogadva 2018. október 01.

Összefoglalás

Hosszútávú cél: hogyan lehet hatékonyabban motiválni a diákokat a tanulásra, szűkebb téren a matematika tanulására.

Rövidtávú cél = ezen cikk tartalma: a japán iskolarendszer hatékonyságának vizsgálata. A japán és a magyar iskolarendszerek összehasonlítása. Bemutatni közös elemeit és eltéréseit, mi vehető át, s ha valami gátolt az miért. A gátak feloldásának lehetőségei. Mi az ami alkalmazható rövid távon és mi az amihez hosszabb út vezet.

Az irodalomkutatáson kívül a szerző megkérdez ma Magyarországon dolgozó és élő (sikeres) keleti és japán embereket arról, hogy ők hogyan látják saját oktatásukat, miben érzik előnyét és hátrányát. Ők miben változtatnának, illetve milyen tanácsot adnának ma a magyar oktatáshoz.

Abstract

Long-term goal: throughout her career, the author investigates better ways to motivate students to learn, and to study mainly Mathematics.

Short-term goal = goal of this article: she examines the Oriental, especially the success of Japanese education system. She compares it with Hungarian system. She presents the two education systems, including their statistical data. She shows what is common in both systems and what is hindered for something and what can be the means of resolving these dams. What is applicable in the short term and what is the long way to go.

In addition to the literature research, the author asks those people from East Asian and Japan who are working and living nowadays in Hungary what is their opinion about their own education, what they feel/think about their benefits and disadvantages (strength and weakness). What would they change and what kind of advice would be given to Hungarian education today.

* Lázár Edit. Tel.: +36 30 624 9195;
E-mail cím: Lazar.Edit@uni-bge.hu

1. Bevezetés

Évek óta kutatom a hallgatók motiválásának lehetőségeit, főként a matematika és informatika oktatásának területén. Tapasztalatom szerint a diákok gyakran csak gyorsan túl akarnak lenni (sikeresen – „elég a kettes is”) a vizsgán, aztán elfelejteni a tárgyat. Sajnos nem veszik észre, hogy mindkét tárgy segíti a problémamegoldó képességeiket, ezáltal az életben is könnyebben oldhatják meg a felmerülő helyzeteket.

Kutatásaim során feltettem már a kérdést, hogy vajon a digitalizáció a megoldás? De arra jutottam, hogy mögöttes tartalom, gondolkodás nélkül ez nem célravezető (akármilyen színes-szagos is az). Volt amikor nyugat felé tekintettem, ám ott is azt találtam, hogy általában csak a legjobb iskolának jó a színvonala (Anglia, Spanyolország). Ugyanott a diákok jelentős része nem jut el a középiskoláig sem (Spanyolország, Portugália). Van olyan, ahol még a tananyag sem egységes (Németország).

Az is felmerült bennem, hogy vajon kell-e a matematika oktatásában az elmélet és a gyakorlat is? A válasz egyértelműen *Igen*. Ha csak gyakorlatot tanítanánk akkor „robotizálnánk a diákokat, s ha eltévesztik a képlelet vagy az algoritmust, akkor helytelen eredményre jutnak tudtukon kívül, és mert sokszor nem ellenőriznek, még csak fel sem merül bennük, hogy rossz az eredmény. Az is előfordulhat, hogy ha tudják, hogy nem jól emlékeznek a képletre, akkor megtorpannak. Tapasztalatom szerint amikor a diákok gyakorlati feladatok után maguk fogalmazzák meg a szabályt, az általánosítást (ha lehet), akkor jobban megértik, s meg is marad (az már az övék). S ha formálisan is leírják, akkor jön sokszor az „AHA” élmény és a szemcsillogás. Ha csak elméletet tanítanánk, akkor nem minden diák tudná elképzelni a dolgokat, ezért nem is tudná kötni semmihez, s éppen emiatt nem maradna meg hosszútávon a memóriájában. Tehát kell az elmélet és a gyakorlat is.

Felfigyeltem arra, hogy napjainkban a keleti országokból mennyi befektető érkezik Magyarországra és kutatni kezdtem ez irányban. Sok cikket olvastam a témában és meglepett, hogy a két ázsiai válság (1997/98 és 2008) után is Kína és Japán megtartotta vezető szerepét és gazdasági növekedését. Foglalkoztatott a kérdés, hogy vajon nem az oktatási rendszerüknek köszönhető-e mindez?

Japánra kezdtem koncentrálni, mert ők egy aránylag kisebb ország, a második világháborúból ők is vesztesként léptek ki, az ő nyelvük is agglutináló (ragozó), ahogyan a magyar nyelv is és 2017-ben Japán a 4. legnagyobb gazdasági hatalom volt a CIA Library adatai szerint. Vajon van-e köze ennek az oktatási rendszerükhöz? Igen, az általam feldolgozott szakirodalmak egyértelműen az oktatási rendszert nevezik meg, mint a japán gazdasági fejlődés alapját. A cikkekből a magas matematikai és reál eredmények is egyértelműen kiténtek. (Ezen eredmények, mint a gazdaság mozgatórugói vannak említve.)

Jelen cikkemben még nem konkrétan a matematikai és informatikai módszereket, eszközöket, eredményeket vagy tanári/diák képzéseket fogom taglalni, mint pl. a szoroban, a vonalas szorzási módszer vagy a lesson study, hanem az oktatás keretét biztosító japán oktatási rendszert szeretném bemutatni és összehasonlítani a mai magyar oktatási rendszerrel. Ezen cikkben főként az alap és középfokú oktatást vizsgálom meg, mert erre a bázisra tud a felsőoktatás építeni.

A cikk első felében bemutatom röviden a mai Japánt és iskolarendszerük gyökereit, eredetét. Ezt követi a magyar és japán iskolarendszer együttes bemutatása életkorok és osztályok, iskolatípusok szerint. Ezen rövid ismertető után pedig a japán iskolarendszerben alkalmazott módszerek bemutatása, elemzése, pozitívumainak és negatívumainak értékelése következik.

Az ezt követő alfejezetben a miért hatékony a japán modell, és milyen feltételekkel követhető az kérdésekre adom meg a választ, és arra, hogy mi az ami esetleg nem követendő benne.

Végül egy rövid összefoglalás zárja a cikket.

2. Japán - magyar iskolarendszerek összehasonlítása

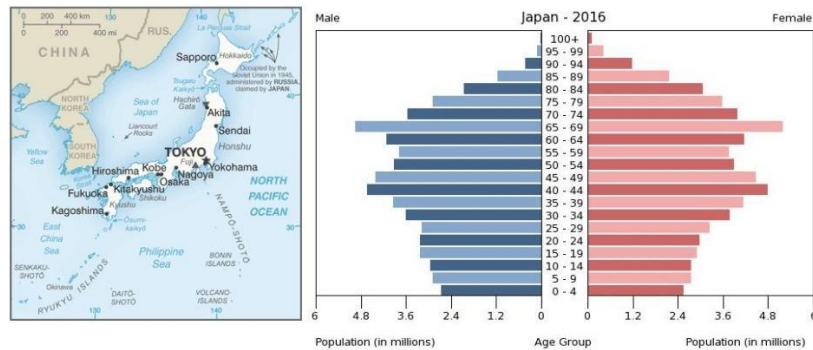
Ezen fejezet tartalma: Japán és iskolarendszerének bemutatása, a magyar iskolarendszer, végül a két rendszer összehasonlítása.

2.1. Japán

Ezen alfejezet tartalma: Japán rövid bemutatása, a japán iskolarendszer előzményei, majd maga a japán iskolarendszer bemutatása.

2.1.1. Japán ma

Japán 4 nagyobb szigetből áll és 377 ezer km²-vel ma a 63. ország a világon. Népeessége 126 millió mellel a 10. (1. ábra bal oldal). Népeessége sajnos elöregedő (1. ábra jobb oldal).

1. ábra, Japán elhelyezkedése és népeességi megoszlása korosztály szerint [3]

Az országot jellemzi a szakemberhiány, amit külföldről próbálnak pótolni. Ám nagyon vigyáznak arra, hogy ki kaphat japán vízumot. A vízumra jelentkezéskor pontrendszert állítottak fel és ez alapján minősítik a jelölteket. Pl. egy európai, egyetemi végzettséggel, angol nyelvtudással (ez nagyon sokat számít) nagyobb valószínűséggel kap vízumot, mint egy nem európai szaktudás nélkül.

Japánra jellemző a nagymértékű szabályozottság, mind erkölcsi, mind gazdasági területen. Az erkölcsi szabályozás gyökerei a samuráj múltba nyúlnak vissza, amikor kialakult viselkedési kódexük, a Bushido. A Bushido az élet minden területén előírja, hogy hogyan viselkedjenek másokkal szemben. Ezt nagyfokú alá- és fölérendeltségi viszony és kötelező tiszteletadás jellemzi az idősebbek, rangban felettesekkel szemben. Ez a rendszer a mai napig áll és ezt a rendszert erősíti az iskolai nevelés is.

Japán történelme során megfigyelhető, a bezárás-kinyitás periódikus váltakozása. A kinyitás ideje alatt kiáradnak a világba, vagy beengedik a külvilágot, szerzik a tapasztalatokat, az új információkat és ezt követi általában egy bezárkózási periódus, amikor feldolgozzák ezeket az új dolgokat és igyekeznek adaptálni azokat. (Ezen pulzálás is megérne egy külön kutatást.)

Japán földrajzi elhelyezkedése miatt, a töréslemezeknek köszönhetően, erős vulkanikus tevékenységű övezetben fekszik, ahol a földrengés, vulkánkitörés, cunami, szökőár nem ismeretlen jelenség. Ezen természeti katasztrófák magukkal hozzák az élet bármikori végét. Valószínűleg ez is hozzásegítette őket, hogy kultúrájukban kialakult a reinkarnációban való hit. Számukra a halál csak egy állapot, és aki meghal az egy következő életben folytatja majd életét. Talán éppen emiatt nem individualisták, azaz nem az egyén fontos számukra, hanem a közösség.

2.1.2. A japán iskolarendszer előzményei

Japán oktatási rendszerének és a reál tantárgyakban való sikerességének több oka is van.

Elsőként és talán legfontosabbnak tekinthető a konfucionista elvek, melyek évszázadokon át áthatották a japán társadalmat. Ezek szerint:

Jámborsággal tiszteld szüleidet, őseidet, és az idősebbeket;

Az ember természetétől fogva jó;

Az oktatás a kulcsa a társadalmi előmenetelnek;

A társadalmi rend megőrzéséhez az egyénnek meg kell találnia és el kell fogadnia helyét a társadalomban;

Az egyénnek nem kell olyannal társulnia aki nem egyenes és morális;

Az uralkodó/vezető felelőssége az erkölcs fenntartása.

Ezen filozófiára alapszik az az elgondolás, mely szerint az iskolai rendszerben elért haladás és az egyéni tanulási eredmények, elvégzett vizsgák lesznek később a társadalmi helyzet és kiválóság alapjai és nem külső tényezők. Ez az ún. *meritokratikus elgondolás*.

Egy másik nagyon fontos tényező, hogy a Japán gazdaságot és oktatási intézményeket is a saját oktatási rendszerükben kinevelt vezetők irányítják. [7]

A mai modern oktatási rendszer kialakulása, amelyben az egyetemi oktatás nemcsak a legfelső osztály privilégiuma, a második világháborút követő amerikai megszállás utánra tehető (1945-1952). Ezen megszállás és a két baby-boom jelentősen megnövelte a közoktatásban részesülők számát, amit csak egy erős oktatási rendszerrel tudtak megoldani. Ennek a kihívásnak lett az eredménye, hogy a japán oktatási rendszer eléggé rugalmatlanná vált.

2.1.3. A japán iskolarendszer

Japánban, mint Kínában is, 9 osztályos kötelező alapoktatás van, ami 6+3 arányban oszlik meg. Amerikai modellt adaptáltak az ún. *comprehensive school*, azaz „átfogó” iskolát, ami arra törekszik, hogy a társadalmi különbségeket áthidalja és mindenkinek próbál egyforma jogot adni a tanulásra, előmenetelre.

Japánban az óvoda nem kötelező, de mivel egy fizetésből nagyon nehéz megélni, ezért a nők is visszamennek dolgozni és 3 éves kortól a gyerekek óvodába járnak. Kétfajta óvoda van, az egyiket az Oktatási Minisztérium (MEXT) felügyeli, ez a *mombusho*, ahol a kultúra, sport, tudomány, technika kap főszerepet, a másikat pedig a Munkaügyi Minisztérium tartja fenn és itt a szociális nevelés a fő cél.

6 éves kortól 12-ig járnak a kötelező általános iskolába a *shogakkou*-ba, itt a fő cél, hogy "Beilleszkedjenek a rendszerbe", "Viszonyulni" tudjanak a többi emberhez, "Fegyelmezettek" legyenek és „Ne ártsanak semmilyen módon a másoknak”. Bár sokat tanulnak, de a legfontosabbnak a japán írás és olvasás alapjainak elsajátítását tartják itt. Az, hogy ne okozzanak másnak fájdalmat azt is jelenti sokszor, hogy nem is mutatják ki az érzelmeiket, amiből nagyon sok feszültség következik. Mosolyogni szinte mindig kötelező, de ez nem valódi jókedv, inkább egy felvett arc. Emiatt sokszor felületesek is a diákok.

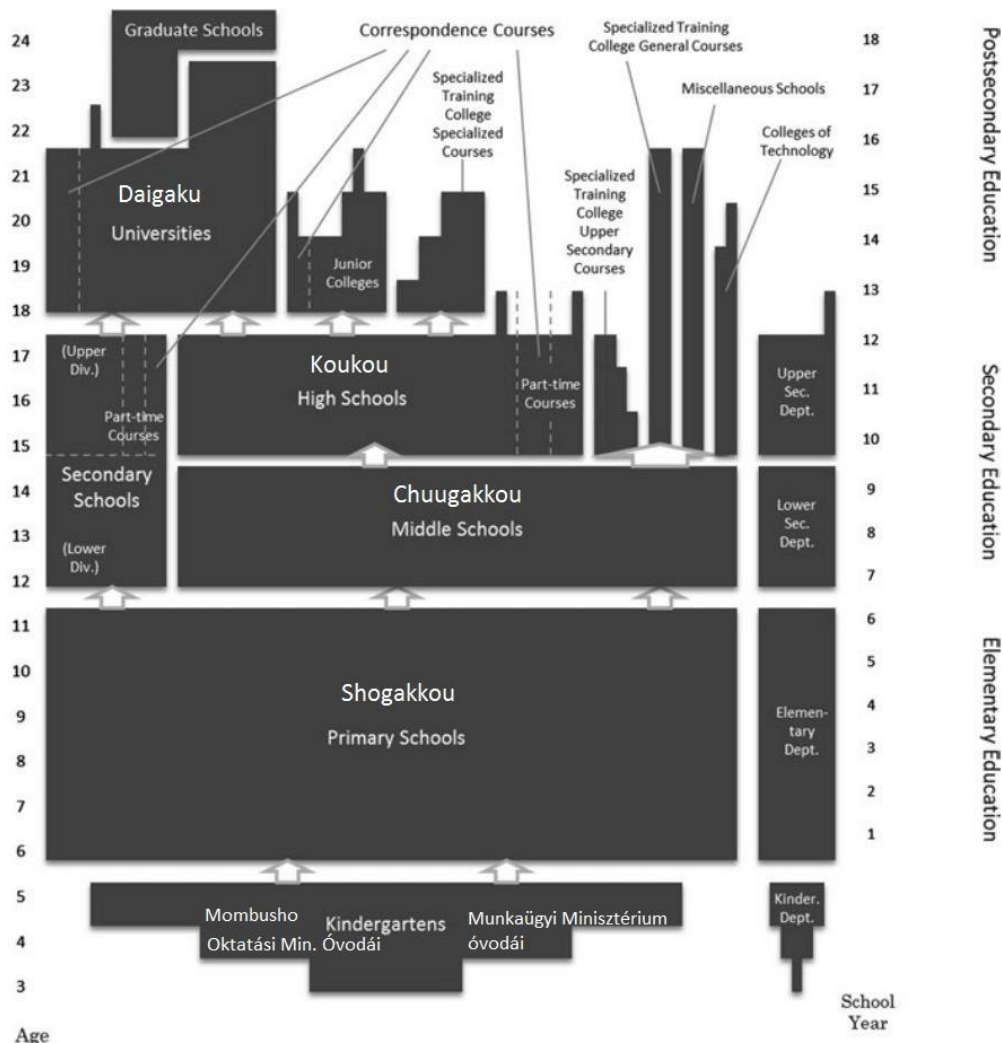
Az általános iskolát a 3 éves alsó középiskola követi (*Chugakkou*). Aminek kimenetele, azaz záró vizsgája nagyban befolyásolja, hogy milyen felső középiskolába mehetnek tovább, ami az egyetemi és életbeli előrehaladásukat határozza meg. Emiatt a középiskolába belépő és ott tanuló diákok nagyon stresszesek. (Interjúalanyaim véleménye szerint a vizsgák sokszor nehezebbek, mint maga az iskola elvégzése. Bekerülni a nehéz feladat, a bennmaradást a tanárok is segítik.)

Szabályrendszerük úgy van felépítve, hogy csak az "átlagosak", akik tudnak hozzá igazodni férnek bele, azaz nem nagyon tűrik meg és nem is tudják kezelni azt, hogy hogyan viselkedjenek azzal, aki kicsit-nagyon kilóg a sorból. Ezt a kiközösítést nevezik *idzsime*-nek. Ez lehet szóbeli bántás, de akár tettelegességig is fajulhat. Ez egy jelenlévő probléma napjainkban Japánban, nemcsak az oktatásban, de a felnőtt életben is. (Bár ennek ellentétét olvashatjuk a hivatalos forrásokban, hogy könnyen beintegrálják a valamiért más gyerekeket és el is fogadják, de interjúim során a válaszadók az alsó középiskolától kezdve éppen az ellenkezőjéről számolnak be.)

Mivel a kreatív emberek valamiben nagyon mások, sokszor nem tudják őket elfogadni. Könnyen kiközösíthetik őket, ami elég nagy probléma náluk. Sokszor a gyerekek még a szüleikkel sem tudják megbeszélni ezen problémájukat. Mivel Japánban nem szokás pszichológushoz járni, mert a társadalomban sem igazán mutathatóak kifelé az érzelmeik, emiatt a gyerekek sokszor végső elkeseredésükben az öngyilkossághoz folyamodnak, sajnos.

A felső középiskola is 3 éves és innen tanulmányaik szerint mehetnek tovább egyetemre (*Daigakou*), főiskolára vagy valamilyen szakmát tanulni. A mai Japánban diploma nélkül nagyon nehezen képzelhető el jó egzisztencia. [11]

A japán oktatási rendszer felépítése: (2. ábra)

2. ábra, Japán oktatási rendszer [4]

2.2. A magyar iskolarendszer

Egy gyermek a magyar oktatási rendszerbe elvileg 3 éves korában kerül be a kötelező óvodai beiratással. 6 éves korától kötelező az általános iskolai beiratás, amitől az óvodapedagógusok, a szülő(k) és a pedagógiai szakszolgálat kérésére egy évet eltérhet (egyéb speciális esettől eltekintve). Az általános iskola 4+4 évig tart alapesetben, ahol az első 4 év az alsó tagozat és második 4 a felső. A második 4-nél már lehet változás. Alapesetben ezután következik a középiskola, mely lehet gimnázium, szakgimnázium, szakközépiskola vagy speciális esetben szakiskola.

A gimnázium érettségi vizsga tételére, továbbtanulásra, egyetemre készít fel. Lehet 4/6/8 osztályos, mely kiegészülhet nyelvi előkészítő évfolyammal, így 5/7/9 éves.

A szakgimnázium szakmára és érettségire is felkészít, általában 4 év, amihez speciális képzések járulhatnak technikusként 1-2 év.

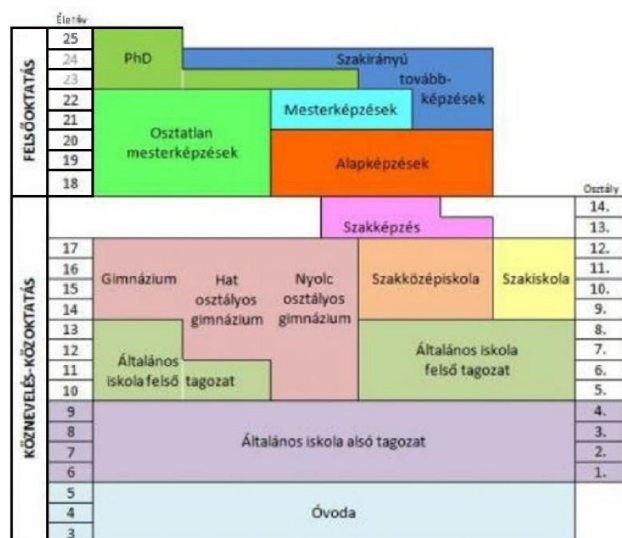
A szakközépiskola kimondottan szakmát tanít 3 évig, de plusz 2 év tanulással itt is megszerezhető az érettségi.

A szakiskolák a sajátos nevelési igényű hallgatókat készíti fel szakmai vizsgára.

Ezeket követhetik az egyetemek, felsőfokú szakképzések. [1]

A témáról és a magyar iskolarendszer nemzetközi osztályozási rendszerbe való beillesztéséről bővebben a Forgách András által összeállított: ISCED – Az oktatás egységes nemzetközi osztályozási rendszere cikkben olvashat. [6]

A magyar oktatási rendszer felépítése (3. ábra)

A magyar oktatási rendszer intézményi struktúrája

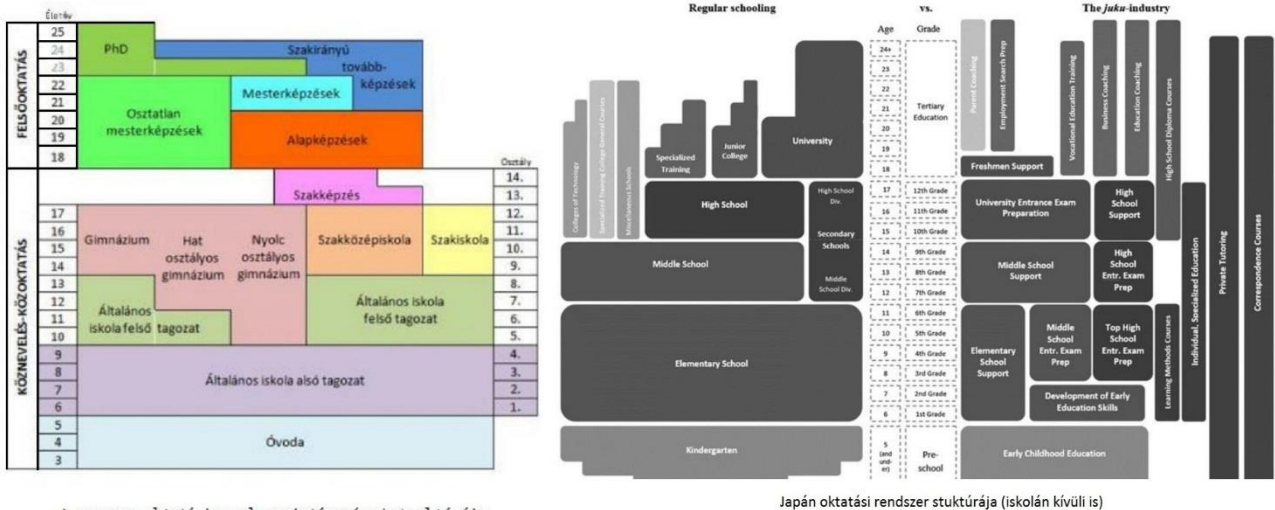
3. ábra, A Magyar oktatási rendszer felépítése [5]

2.3. A magyar és japán iskolarendszerek összehasonlítása

Alapvetően a magyar rendszer a 4+4 vonalat követi, míg a japán rendszer a 6+3+3 időbeosztást használja. (Itt nem elírásról van szó, hanem arról, hogy a japán iskolákban az erős külső és belső elvárások miatt igen kicsi az iskolaelhagyók száma. A diákok egészen a felső középiskola végéig tanulnak folyamatosan – max. 1% az, aki valamiért elmarad. Magyarországon a KSH 2015/16-os adatai szerint a diákok 10%-a nem fejezi be a 8. osztályt azokból, akik elkezdték és a HÍD programokból is eltűnnek.)

A 6+3 is eleve azt jelenti, hogy a japán diákoknak több órájuk van. Ez a reál tárgyaknál, mint a matematika nagy előnyt jelent azzal együtt, hogy ők moduláris rendszerben tanulják azokat. Valójában náluk az angolnál, mint idegen nyelvnél valamiért nem jelent valódi növekedést, mert a minőségben ez nem mutatkozik meg.

A magyar rendszer egyaránt hangsúlyt fektet a szóbeli és írásbeli készségekre, míg a japán rendszer egyre inkább az írásbeliségre helyezi a hangsúlyt. Csak érdekességként a japán nyelvvizsgának (Japanese Language Proficiency Test = JLPT) csak írásbeli része van Japánban. Ez összefügghet "az olyan kulturális jellegzetességekkel, mint a kockázatkerülés, illetve a kudarcoktól való félelem és az idegenkedés az alternatív lehetőségektől, melyek megnehezítik a tanulást." [8] Ehhez kapcsolódhat az is, hogy nem tanítják meg őket a nyilvánosság előtt szerepelni (kivéve a tanárokat), inkább a közösség a fontos. Nem az egyén érdemeit emelik ki, hanem a csoportot. Emellett nagyon figyelemre méltó, hogy „az OECD közelmúltban lezajlott felnőtt szövegértési felmérése (PIAAC) szerint például Japánban a legmagasabb a 16–65 éves népesség szövegértési szintje (OECD, 2013) [8]

A magyar oktatási rendszer intézményi struktúrája

Japán oktatási rendszer stuktúrája (iskolán kívüli is)

4. ábra, Japán magyar oktatási rendszerek összehasonlítása korosztályok szerint.

„Doryoku o sureba, nantoka naru” azaz Mindenki meg tudja csinálni, ha elég szorgalmasan (keményen) próbálja. Ez a japán oktatás egykori jelmondata. Ezt erősíti a „gambarimasu”, azaz „Meg tudom csinálni” ismételtetése a diákoknál. [4]

A japánoknál nem jellemző a dícséret, természetesnek veszik a jó megoldást, magatartást.

A japán iskolarendszer törekszik a társadalmi egyenlőtlenségek kiegyensúlyozására, de mivel valójában az előmenetel a tanulási eredménytől függ, ezért a japán gyerekek nagyon sok iskolán belüli klubba járnak, majd ezek után iskolán kívül is tanulnak a *jukuban*. A japán iskolán belüli klubok (mindenfélre van klubjuk) inkább a közösséghez való tartozást erősítik. Az iskolán kívül pedig nagyon sokat tanulnak. A jobb iskolán kívüli tanórák fizetősek (egész iparág szakosodott erre), s ez is növeli az egyenlőtlenségeket. (Japánban a központi televíziós csatornák egy része is az oktatásra szakosodott, kimondottan ilyen műsorokat közvetít a gyermekeknek.) Sajnos a magyar iskolák sem tudják megoldani a társadalmi egyenlőtlenségek feloldását, azaz még mindig fontos tényező, hogy geográfiailag hová, milyen családba születesz. (Nem hivatalos és hivatalos forrás adatai szerint ma Magyarországon ez a tényező 20% felett határozza meg egy gyermek előmenetelét.) [2] [9] (Szintén egy érdekesség: előző kutatásaim során akadtam rá, hogy Magyarországon az anya iskolai végzettsége 2010-es kutatás szerint 23%-ban határozta meg, hogy a gyermek milyen motivált lesz a tanulásra.)

A japán szülők rábízák a gyermekek nevelését az iskolára. Ez érthető is, mert szinte egész napjukat ott töltik reggel 7-8 órától egészen délután 4-5-ig és utána a klubok, majd a magánórák. Így nem ritka, hogy egy vidéki gyermek, aki távolabbra jár iskolába reggel 8-tól este 8-ig tanul.

A japán tanárok nagy presztizzsel bírnak, a társadalom által megbecsültek, elfogadottak. Jól öltözött, jól fizetett, minta emberek, akik egész életüket a tanításnak szentelik.

A japán rendszerben az általános iskolában nem alkalmaznak takarító személyzetet, hanem a diákok maguk végzik el a közös helységek rendbentartását. Ezzel több dologra megtanítják már egészen kis koruktól a diákokat: felelősségvállalásra a saját tetteikért, tisztaságra, környezettudatosságra, együttműködésre, a munka értékének megbecsülésére. Ez nem egyedülálló a keleti társadalmakban, mert Kínában és Tibetben is hasonlóan működnek az iskolák.

A japán iskolákban közösen ebédelnek a gyerekek és maguk tálalnak és takarítanak el maguk után. Ez is közösségépítő. (A magyar óvodákban is a naposok feladata az ebédnél a többiek és a dajkák segítése, de az általános iskolában már nincsenek ilyen szerepek általában.)

Japánban minden felsőbb tagozatosnak van egy vagy több alsóbb évfolyamos kisdíákja akit mentorál és fizikai és szellemi feladatokban is segít neki. Közösségépítő, felelősségnövelő, önbizalomerősítő.

Japánban, ahol csak mód van rá, az iskola saját tankerttel rendelkezik, melyet a diákok ültetnek be és gondoznak, ezáltal megismerik a különféle zöldségeket, gyümölcsöket, azt, hogy

mennyi időbe is telik megtermelni valamit, értékelni fogják a kétkezi munkát és a végén elfogyaszthatják munkájuk gyümölcsét is.

Japánban sok projekt munkát végeznek a gyerekek, melyekbe különböző évfolyamokról és osztályokból jelentkezhetnek. Magyarországon inkább az egy osztályba járók vesznek részt egy-egy projektben.

A felkelő nap országában az osztályokat 2 évente újrászorgolják. Ez új barátságokat is teremt, de szét is szakíthat. Felkészíthet az elválásra, kevesebb kötődésre.

Náluk nincsen bukás az általános iskolában, illetve nem jellemző, hogy valaki annyira gyenge legyen, hogy meg kéne buktatni. (Manapság a nyugati hatások ott is kezdenek beszivárogni az iskolákba és ez elég erős kontrasztot tud szülni. De nem ez a jellemző, a magas elvárások miatt.)

Mindkét rendszerben nehéz azok helyzete, akik valamiért az általános iskolát vagy középiskolát záróvizsga és befejező vizsga nélkül fejezik be. (Bár Japánban nem annyira jellemző az iskola korai elhagyása bármilyen okból. A hivatalos statisztikák szerint a diákok 99%-a befejezi tanulmányait.)

2.4. Miért hatékony a japán modell, milyen feltételekkel követhető?

A diákok csoportosan és egyedül is tudnak dolgozni. (Korai életkorban megtanult és vállalt személyes felelőség, saját és mások munkájának megbecsülése a takarítás és a környezet rendbentartása által.) – követhető, de kisebb lépésekben bevezetve, mert a mai magyar társadalomban egy alacsonyabb rangot „jelent” a takarító, ami miatt a szakma egy hiányszakma – pedig nagyon fontos.

A diákok elfogadják a másságot és a másik pozíciójába tudják helyezni magukat. (A hivatalos források szerint ez könnyen megvalósul, mert az iskolák szakembereket vehetnek fel, ha valamelyik osztályba ilyen gyermek kerülne. Valójában egy óriási probléma mégis ez a másság, s emiatt a kiközösítés, az *idzsime*. Lehetséges, hogy az első 6 évben még könnyebben elfogadják a diákok a másságot, de az alsó középiskolától kezdve, amikortól is a rendszerbe való beilleszkedés a fő cél, onnantól már egyre kevésbé lesznek elfogadóak a másságra. Ez végül lelki, testi erőszakba is fordulhat.)

Az iskolák jól felszereltek, infrastuktúrájuk jó. A japán iskolákban mind a hagyományos, mind a digitális eszközöknek meg van a helye. Nem hirdetik a digitális technika mindenhatóságát. Sokat kísérletezhetnek a diákok az órákon és az ilyen irányú klubokban is. (Magyarországon az általános iskolai fizika, kémia - és más - órák eltűnésének lehetünk tanúi. A diákok nem kísérletezhetnek, sőt a tanárok/iskolák sem rendelkeznek a kísérleti eszközökkel, szerekekkel, amikkel bemutathatnák azokat – az itteni tendencia szerint minden a digitalizáció – ám ezáltal elveszik az élmények nagy része pl. szagok, hőjelenségek, hangjelenségek.

A japán társadalomban a TUDÁS érték (a társadalmi előmenetel feltétele a vizsgákon elért eredmények milyensége, mint előbb írtam).

Eredetileg Magyarországon is érvényes volt sokáig a Tudás érték jelentése. Manapság ezen a téren kétirányú folyamat van kibontakozóban. Egyrészt egy elég jelentős hányada a felnőtteknek funkcionális analfabéta („Egy 2012-es európai uniós kutatás során kimutatták, hogy az Európai Unió felnőtt népességének 40%-a funkcionális analfabéta.” [10]) és az általános iskolásoknak is több, mint 40% volt már funkcionális analfabéta, azaz olyan, aki nem tudja elolvasni és értelmezni a neki adott szövegeket, olvasmányokat 2014. évben (egy felmérés szerint, melyet a Berzsenyi Dániel Pedagógusképző Kar végzett el Szombathelyen). Okai között a motiválatlan diákok, mögöttük a motiválatlan családok állnak, s számukra a tudás nem fog értéket képviselni. Ebben sajnos az a még nagyobb hátrány, hogy őket a szövegértési nehézségek miatt még betanított munkásnak, nemhogy operátornak nem tudják majd a gyárak sem felvenni.

A másik tendencia éppen az ipar felől érkezik, akiknek sok és jólképzett szakemberre lenne itt szükségük, s számukra a tudás valóban érték lenne. Mind a nyelv, mind szakmai tudás terén. (Az már más kérdés, hogy mennyire hajlandóak megfizetni.)

A Tudás érték mivoltából következik, hogy a tudás hordozója, átadója, maga a Tanár is érték Japánban. A társadalom tiszteli, megbecsült ember. (Ez a mai Magyarországon a tudás leértékelődésével, a szakképző intézmények „szétrombolásával” éppen egy ellentétes folyamat volt. A jelenlegi kormány próbálja rendbehozni azzal, hogy szakképzett oktató tarthat csak szaktárgyakat, a fizetésekben is igyekeznek javítani, az életpályamoddellel magukat a tanárokat is készíteni az

élethosszig tartó tanulásra, önképzésre, viszont az óraszámok csökkentésével, tárgyak megszüntetésével ez a cél ellentétes.)

Japánban a csoport érdeke a fontos. Ez addig megfelelő, amíg nem megy át konzervativizmusba, vagy bigott tekintélytiszteletbe. (Ez japán vezérigazgató válaszdóm véleménye, aki több európai neves egyetemen is tanult és jelenleg Magyarországon él.) A csoport érdeke magában jó dolog. A tekintélytisztelet viszont sokszor megbénítja a japán döntéshozási mechanizmust és emiatt nem tudnak hatékonyan vagy elég gyorsan kezelni egy-egy problémát. (Magyarországon a csoportérdek egy követendő cél lenne, mert az ember veleszületett tulajdonsága, hogy társas lény és a csoportok, kisebb közösségek maguktól is kialakulnak. Ám a '90-es évek Magyarországot éppen az egymást segítő baráti társaságok, kalákák, - akiknek alapvetően a közösség érdeke volt a célja, közös munkával segíteni a másikat - adók és szankciók általi megbüntetése jellemezte. Ma újra egyfajta nyitás, engedékenység jelenik meg a kormány oldaláról.)

Oktató médiák, televízió- és rádiócsatornák. Japánban a közszolgálati TV társaságnak az NHK-nak van egy NHK Educational TV csatornája, ami kifejezetten csak oktató műsorokat közvetít. Létezik egy TV Aszahi Network és TV Tokyo Network is, melyek oktatási céllal jöttek létre. Ezen csatornák benne vannak az első 6 TV társaság között Japánban. Emellett sok filmet angolul vetítenek japán felirattal. (Magyarországon kifejezetten oktató csatornák nincsenek. Egy-egy csatorna műsorán találhatóak gyerekeknek szóló angol vagy valamilyen tárgyhoz kapcsolódó műsorok, de én nem mindig vélek felfedezni bennük hosszútávú elkötelezettséget. – A csatornának nem éri meg, nem kifizetődő. - Itt még sokat lehetne fejlődünk. Személyes véleményem szerint ha maguk a csatornák korlátoznák a család- és személyellenes filmek és műsorok sugárzását már attól is javulna az oktatás színvonala, mert a gyerekek és diákok kiegyensúlyozottabbak, nyugodtabbak lennének.)

Iskolán kívüli tanulási lehetőségek. *Juku* iparága Japánban sok magántanárral minden szinten. Ez nálunk is kialakulóban van.

3. Összefoglalás

A japán és a magyar iskolarendszerek összehasonlítása után megmutatkoznak a rendszerek pozitívumai és negatívumai egyaránt. Itt főként a pozitívumokra reflektálnék. A japán rendszer a reál tárgyakra épül, az írásbeliséget erősíti, kemény szabályokat és elvárásokat ad, aminek következménye a kevés iskolaelhagyó, a kötelességtudat és lojalitás erős jelenléte. A magyar rendszerben a problémamegoldásra fókuszálnak, szabadon engedik a diákok kreativitását és sokat dicsérnek, igyekeznek pozitívan hozzáállni a dolgokhoz.

A két rendszer összekapcsolásából valóban remek iskolák jöhetnének létre. Persze ehhez kell a társadalmi hozzáállás is, a tudás értékének megbecsülése, a munka megbecsülése, a felelősségtudat kialakítása.

Köszönetnyilvánítás

Ezen cikkem megírásához szeretnék köszönetet mondani több embernek is, akik a segítségemre voltak. Elsőként Szente Cintianak, aki az ELTE Japán szakán végzett és 1 évet töltött egyetemi ösztöndíjjal Japánban, jelenleg is japán tolmácsként dolgozik. Chie Yamagishinek, aki a Győri Filharmonikus Zenekar hegedűse, és Takashi Oshimának, aki a Hungary Musashi Kft. vezérigazgatója Oroszlányon.

Irodalomjegyzék

- [1] A köznevelés rendszerének felépítése és működése Available: https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412b2/2013-0002_didaktika/tananyag/JEGYZET-04-1.2._A_kozneveles_rendszerene.scorml [Megtekintés: 14-Jul-2018]
- [2] Akito Okadaa: Education Reform and Equal Opportunity in Japan Available: https://www.researchgate.net/publication/284256320_Education_Reform_and_Equal_Opportunity_in_Japan [Megtekintés: 14-Jul-2018]
- [3] CIA Library: The world factbook: Japan Available: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ja.html> [Megtekintés: 14-Jul-2018]

- [4] Entrich, Steve R. 2018 Shadow Education and Social Inequalities in Japan. Ch.2 The Setting Springer Available: https://www.researchgate.net/publication/321683539_The_Setting_The_Two_Sides_of_the_Japanese_Schooling_System [Megtekintés: 14-Jul-2018]
- [5] European Commission: Eurydice / Magyarország: Az oktatási rendszer felépítése Available https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/organisation-education-system-and-its-structure-35_hu [Megtekintés: 14-Jul-2018]
- [6] Forgách András: ISCED – Az oktatás egységes nemzetközi osztályozási rendszere Available: <http://ofi.hu/isced-az-oktatas-egyseges-nemzetkozi-osztalyozasi-rendszere> [Megtekintés: 14-Jul-2018]
- [7] Gordon Győri János: Mitől hatékony még a japán oktatás? Magyar Pedagógia, 98. Number 4. p. 273-317. (1998) Available http://www.magyarpedagogia.hu/document/Gordon_MP984.pdf) [Megtekintés: 14-Jul-2018]
- [8] Dr. Halász Gábor: Oktatási változás és innováció Japánban: Az OECD – Tohoku iskolaprojekt / I. A tohokui oktatási modell. Új Pedagógiai Szemle 2015/ 1-2 Available: <http://folyoiratok.ofi.hu/uj-pedagogiai-szemle/oktatasi-valtozas-es-innovacio-japanban-az-oecd-tohoku-iskolaprojekt> [Megtekintés: 14-Jul-2018]
- [9] A PISA eredményei és tennivalóink – Hunra (doc) Lannaert Judit oktatáskutató (TUDOK) Available www.hunra.hu/images/stories/2017/A_PISA_2015_eredmenyei_es_tennivaloink.doc [Megtekintés: 14-Jul-2018]
- [10] Takács Renáta Márta: Felnőtt írástudatlanság, azaz a funkcionális analfabetizmus problémája felnőttkorban in. Sokszínű szakMA Andragógusok kutatás közben - SZTE – JGYPK, 2014 /Szeged, 2014. p.25-46. Available <http://mek.oszk.hu/13400/13405/13405.pdf> [Megtekintés: 14-Jul-2018]
- [11] Yoshio Sugimoto: An introduction to Japanese society Third Edition. Cambridge University Press, 2010. Ch. 5. p.124- Available: https://polpemjepangsmjhiugm2015.files.wordpress.com/2015/09/yoshio_sugimoto-an-introduction-to-japanese-society.pdf [Megtekintés: 14-Jul-2018]